

«Fremragende undervisning» og kunsten å veilede

AV MARIE VON DER LIPPE

Men no vert dei verande desse tri:
Forskning, undervisning, rettleiing,
og størst av dei er rettleiinga.
(Rydving 2006:311)

Sitatet, fritt etter Paulus' første brev til korinterne, kapittel 13, innleder Håkan Rydvings artikkel «Det viktigaste...» (2006), en artikkel om veiledning og veilederrollen i academia. Her beskriver han veiledning som selve kjernen i universitetenes virksomhet, og det viktigste vi gjør som akademiske forskere og lærere.

Det har gått tjue år siden jeg leverte hovedfagsoppgaven min i religionsvitenskap ved Universitetet i Bergen. Oppgaven handlet om religion og politikk i Latin-Amerika. Eksempelet var de pentekostale bevegelsenes enorme ekspansjon. Veileder var Håkan.

Ryktet hadde gått foran ham, og alle snakket om den usedvanlig gode foreleseren. De få jeg hadde møtt som hadde hatt Håkan som veileder var begeistret. Det var noe med den svenske professoren. Noe man ikke helt kunne sette fingeren på, ikke så lett kunne definere og begrepsfeste. Jeg var spent på vårt første veiledningsmøte, og da jeg banket på kontordøren var det fremdeles ikke helt klart for meg hva jeg skulle skrive om. Jeg gruet meg. Medstudenter sa jeg kunne ta det med ro. Professor Rydving var av den sjeldne sorten. Etter noen måneder i Latin-Amerika hadde jeg fått det for meg at jeg ville skrive hovedfagsoppgaven min om millenariske bevegelser. Jeg hadde ennå ikke møtt noen som syntes det var en god idé. Professoren lyttet, kom med forslag, lyttet på ny. Det tok nøyaktig én time før prosjektet var på plass. De millenariske bevegelsene var byttet ut med de protestantiske pinse-

bevegelsene. Han mente prosjektet lå i forskningsfronten. Jeg gikk fra HF-bygningen på Sydneplass og følte meg uvanlig lett. Det skulle selvfølgelig bli tungt underveis, blytungt, men Håkan lyttet, spurte, nikket, lyttet igjen og delte kunnskapen sin. Da min far døde var han et medmenneske, og jeg skrev videre. Når det føltes som om jeg rant ned kontoret hans, påpekte professoren at det var en del av jobben hans. Han fikk betalt for det.

Vi var flere som hadde Håkan som veileder. Hans faglige spennvidde og enorme engasjement gjorde at de fleste opplevde sitt felt som det aller viktigste. En tidligere hovedfagsstudent forteller: «Vi kranget til og med om hvilket felt som interesserte Håkan mest. Alle mente det var sitt.»¹ En annen beskriver det sånn:

Ein gong under rettleiing hadde eg med meg dottera mi på to år. For å underhalde ho hadde eg med meg ei peikebok. Den entusiasmen Håkan viste for peikeboka hennar er same entusiasme han viste kvar gong då eg kom på rettleiing [...]. Dette, begeistringa, der han ser at nokon finn ut av eitt eller anna, er det som gjer at vi som studentar blir stolte og jobbar med eit vakent blick nettopp fordi god rettleiing handlar om å bli sett og at nokon ser akkurat deg.

Det interessante er hvordan Håkan kunne gi samtlige av studentene den samme opplevelsen av å være betydningsfull:

Alle var like store stjerner hos Håkan. Jeg tror alle opplevde å bli sett og tatt på alvor, og som student er det ikke alltid man opplever det [...]. [H]an gjorde også en del ting ekstra som ingen andre gjorde - arrangerte litteratureseminarer sent på ettermiddagene, etter arbeidstid, inviterte oss hjem på «postseminarium» [...]. Ting som viste at han hadde en egen interesse i studentene.

¹ Samtlige sitater er hentet fra studenter, i alt åtte, som har hatt Håkan Rydving som veileder og/eller foreleser i perioden 1997–2017. Stor takk til alle som svarte på henvendelsen!

De tidligere studentene vektlegger også hvordan Håkan fikk dem til å utvikle prosjektene sine bare ved å bruke kroppsspråk og ansiktsmimikk:

Ofte hadde han i veiledningen, når jeg tenker tilbake på det, kanskje egentlig ikke sagt så mye selv, men med sin vennlige, engasjerte og interesserte måte, fikk han meg til å kaste rundt på ideer og snakke meg gjennom hele veiledningen og løse problemstillinger eller komme med gode problemstillinger selv. Han er en veileder som kunne veilede bare ved å nikke og smile og si «aha», eller kanskje tilte på hodet sitt og si «mnja» hvis jeg gikk i feil retning.

I dag er Håkan og jeg kollegaer på religionsvitenskap i Bergen. Vi underviser mange av de samme studentene – han i religionsvitenskap og jeg i fagdidaktikk. Fremdeles kommer studentene begeistret og forteller om Håkan sine forelesninger. Som mine kollegaer er jeg nysgjerrig på hva Håkan gjør, og som didaktiker kan jeg spørre litt mer enn hva som ellers ville vært naturlig. Hva er det Håkan gjør? «Det er vanskelig å si,» svarer studentene. «Det er bare noe med han.»

For øyeblikket prøves det ut piloter i høyere utdanning der profesorer og førsteamanuenser skal kunne søke om bli såkalte «fremragende undervisere.» Som en oppfølging av stortingsmeldingen *Kultur for kvalitet i høyere utdanning* (2016/2017) skal også undervisning premieres og meritteres. I forordet til stortingsmeldingen heter det: «Det skal ikke være mer gjevt å være en fremragende forsker enn en fremragende underviser.» Den samme meldingen fremhever at fremragende undervisning ikke bare kan være noen sitt ansvar, men at ansvaret må finnes på ledernivå og samtidig være et felles ansvar i de enkelte fagmiljøene. Videre kan man lese i forordet at alle kan utvikle pedagogiske metoder som kan gi studentene a-ha opplevelser, og at «(g)od undervisning er et håndverk som kan læres.» For at dette skal kunne la seg gjøre er det ifølge stortingsmeldingen imidlertid noen betingelser som må være til stede: Studentene

må være del av en kultur og et faglig fellesskap som satser på utdanning. Det viktigste er at studentene blir en del av en kultur for kvalitet, der det er et felles ansvar for å hele tiden lete etter måter å bli enda bedre på. Sammen. I fellesskap.

I dag gjennomsyrrer målstyringen hele utdanningsløpet fra barnehage til høyere utdanning. Alle som jobber med utdanning må forholde seg til kompetanssmål og vurderingskriterier, suksessfaktorer og rammebetingelser. Spørsmålet er om det er dette som skal til for å utvikle god undervisning og veiledning? Ved å presse undervisning og veiledning inn i de samme målbare konkurransedrevne systemene som forskningsmeritter etter hvert har blitt, vil presset på gode studentresultater, nyskapende undervisningsmetoder og digitale løsninger lett kunne fremstå som avgjørende kriterier for hva som er «fremragende undervisning.» Den fremragende underviseren har en mye lengre historie og vi finner den gode læreren langt tilbake i den tidlige antikken. Didaktikk kommer av det greske *didaskhein* og betyr 'kunsten å undervise' eller 'kunsten å lære bort' (Buchardt 2006:16). I et didaktisk perspektiv handler det altså ikke om et håndverk som kan læres, men en kunst som kan utvikles. Som en av studentene hans sier:

Rydving har først og fremst ei fantastisk formidlingsevne. Du ser at han verkeleg brenner for det han held på med, og denne entusiasmen smitter over på tilskodarane på førelesingane hans. I tillegg er han ein god historieforteller som bruker egne historier som eksempel, som gjer at man hugser det han fortel om.

Håkan sitt brennende engasjement tenner åpenbart faglige gnister. Det lar seg vanskelig måle. Han kan kunsten å fortelle og gjør undervisningen levende gjennom eksemplene sine. Han snakker et språk som studentene forstår, han forventer at de jobber og leser, han utfordrer dem og krever at de leverer tilbake:

Rydving verkar alltid godt forberedt til undervisning, og han gjev studentane moglegheit til også å vere forberedt ved å legge ut undervisningsnotat på førehand. Desse notata gjer det enklare å følge med på undervisninga, og dei er utruleg verdifulle i eksamenstida. Rydving svarar også fort og utfyllande på e-post om det skulle vere noko som var uklart.

Flere ganger har Håkan blitt kåret til årets foreleser av studentene. Mens noen er god i én-til-én veiledning og andre behersker store auditorier, ser altså Håkan ut til å beherske begge deler. Tilbakemeldinger fra Håkans nåværende og tidligere studenter viser at fremragende undervisning og veiledning handler om mer enn det som kan måles. Det handler om egenskaper og evner, om begeistring og faglighet. Det handler om å se og lytte og lære. Det handler om tillit og å være et medmenneske. Og, ifølge Håkan selv (2006), handler det om «å lese og kommentere», «å inspirere», «å frigjere» og «å følge opp» studentene sine (dette er kapitteloverskriftene i artikkelen hans om veiledning).

De nye forsøkene på å merittere undervisning gjennom kåringer av fremragende undervisere, er ment som et insentiv for å styrke undervisningen i academia. Det er ingen tvil om at god undervisning er avgjørende for et fags utvikling, og for fagets evne til å overleve. Gode forelesere og veiledere rekrutterer studenter til faget. Undervisning som åpner for nye perspektiver, forstyrrer etablerte oppfatninger og skaper såkalt kognitiv ubalanse hos studentene, kan være det som skal til for at noen velger å bli i academia. I en tid der insentivene ofte er sterkere i andre sektorer, er vi helt avhengig av å beholde noen av våre egne. En veileder som ser studenten, og som sammen med studenten oppdager noe nytt i møte med faget, kan være akkurat det som skal til for at studenten lykkes.

Det er en akademisk myte at enhver som kan faget sitt godt er en god underviser og veileder. I et stadig mer presset academia er det likevel betimelig å spørre om alt kan telles – eller om fremragende undervisning og kunsten å veilede ikke så lett lar seg måle:

Mykje kan ein lese seg til, men det er i den tillitsfulle samtalen ein kan få hjelp til å skjerpe forskarevnen sine. Forskning er jo framfor alt eit handverk. Ideane må ned på papir. Det utydelige og uhandgripelege må formulerast i eit språk som er forståeleg og klart. Det er i den såkalla «intellektuelle samtalen» ei slik tankeutveksling kan skje, og å rettleie er å få vere med i stadig nye seriar av slike samtalar. Kan noko vera meir inspirerende enn det? (Rydving 2006:312)

LITTERATUR

- Buchardt, Mette (2006). Didaktik. I *Religionsdidaktik*, red. M. Buchardt, s. 16–18. København: Gyldendal.
- Meld.St.16 (2016/2017). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/ae30e4b7d3241d5bd89db69fe38f7ba/no/pdfs/stm201620170016000dddpdfs.pdf> (besøkt 9.10.2017).
- Rydving, Håkan (2006). Det viktigaste... I *Forskningsveiledning på master- og doktorgradsnivå*, red. O. Dysthe og A. Samara, s. 311–316. Oslo: Abstrakt forlag.

ABSTRACT

What is excellent teaching? The essay reflects on this question based on the author's and other former students' experiences with professor Håkan Rydving's teaching and supervision. According to Rydving, supervision is the core practice of academics. It should consist of reading and commenting, and aim at inspiring, liberating, and supporting. The author uses Rydving's practice and ideas to think critically about current political programs for excellent teaching.

KEYWORDS: excellent teaching; supervision; intellectual conversation; pedagogy